

ДИСТАНЦІЙНЕ ТА ЗМІШАНЕ НАВЧАННЯ В УМОВАХ КАРАНТИННИХ ОБМЕЖЕНЬ

*Маренич Т.Г, д.е.н., професор,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка*

Через загрозу поширення коронавірусу закладам освіти рекомендується проводити заняття в режимі дистанційної підтримки освітнього процесу. У Вікіпедії дається таке визначення дистанційного навчання: дистанційне навчання – це сукупність сучасних технологій, що забезпечують доставку інформації в інтерактивному режимі за допомогою використання ІКТ (інформаційно-комунікаційних технологій) від тих, хто навчає (викладачів, визначних постатей у певних галузях науки, політиків), до тих, хто навчається (студентів чи слухачів). Застосовується під час підготовки як у середніх загальноосвітніх школах і ЗВО, так і в бізнес-школах. Основними принципами дистанційного навчання є інтерактивна взаємодія у процесі роботи, надання студентам можливості самостійного освоєння досліджуваного матеріалу, а також консультаційний супровід у процесі дослідницької діяльності. Дає змогу навчатися на відстані, за допомогою диспутів експертів із кількох країн, за відсутності викладача. Основну роль у здійсненні дистанційного навчання відіграють сучасні інформаційні технології [1].

У ХХІ столітті поширення «швидкого інтернету» дало можливість використовувати «онлайн» семінари (вебінари) для навчання. Згідно з Положенням про дистанційне навчання, яке затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 25.04.2013 р. № 466, під дистанційним навчанням розуміється індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [2; 3].

Метою дистанційного навчання є надання освітніх послуг шляхом застосування у навчанні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій за певними освітніми або освітньо-

кваліфікаційними рівнями відповідно до державних стандартів освіти; за програмами підготовки громадян до вступу у навчальні заклади, підготовки іноземців та підвищення кваліфікації працівників.

Завданням дистанційного навчання є забезпечення громадянам можливості реалізації конституційного права на здобуття освіти та професійної кваліфікації, підвищення кваліфікації незалежно від статі, раси, національності, соціального і майнового стану, роду та характеру занять, світоглядних переконань, належності до партій, ставлення до релігії, віросповідання, стану здоров'я, місця проживання відповідно до їх здібностей.

Дистанційне навчання організовується для учнів (вихованців), які з будь-яких причин (стан здоров'я, проживання за межею пішої доступності до закладу освіти, надзвичайні ситуації природного або техногенного характеру, воєнний конфлікт, проживання (перебування) за кордоном (для громадян України), на тимчасово окупованій території України або у населених пунктах, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють або здійснюють не в повному обсязі свої повноваження, тощо) не можуть відвідувати навчальні заняття в закладах освіти.

Отримання навчальних матеріалів, спілкування між суб'єктами дистанційного навчання під час навчальних занять, що проводяться дистанційно, забезпечується передачею відео-, аудіо-, графічної та текстової інформації у синхронному або асинхронному режимі. Практичне заняття, яке передбачає виконання практичних (контрольних) робіт, відбувається дистанційно в асинхронному режимі. Окремі практичні завдання можуть виконуватись у синхронному режимі, що визначається робочою програмою навчальної дисципліни. Лабораторне заняття проводиться очно у спеціально обладнаних навчальних лабораторіях або дистанційно з використанням відповідних віртуальних тренажерів і лабораторій.

Найбільш повно розглянуто переваги і недоліки дистанційного навчання у статті Баришнікової В.В. та Авласенко-Канарович О.О. Серед основних переваг дистанційного навчання вчені виділяють наступне:

- вільний доступ до навчання з будь-якого місце де інтернет, досить багато онлайн платформ та навіть університетів

пропонують останнім часом безкоштовний доступ до своїх курсів, бібліотек, відеолекцій, студент може навчатися у будь-якому зручному для нього місці;

- гнучкість та адаптивність, курс можливо коректувати,
- змінювати, додавати новітню інформацію, адаптувати до вимог студентів та ринку праці;

- значна аудиторія (широта охоплення) – якщо зазвичай група студентів в аудиторії складає від 10 до 30 осіб, а на лекціях до 300–500 осіб, при дистанційному навчанні аудиторія може коливатися від 1 студента до декількох тисяч;

- можливість навчання у зручній для студента час, у комфортній обстановці: у студента є доступ до курсу в режимі 24/7, значна частина матеріалу може бути використана і в офлайн форматі;

- можливість поєднання навчання з роботою, навчанням на іншій спеціальності, онлайн курси можуть використовуватися не лише студентами, але і робітниками, що бажають підвищити свою кваліфікацію, навіть домогосподарками;

- можливість навчання студентів з фізичними вадами, тобто дистанційне навчання може ефективно використовуватися для розвитку інклюзивної освіти;

- індивідуальний темп навчання, який обирає сам студент: у більшості курсів студент має можливість сам планувати термін навчання та навчатися у зручному для нього темпі;

- зниження загальних витрат на навчання (необхідність утримувати відповідні приміщення, комунальні витрати, значний склад допоміжного персоналу (охорона, прибиральниці) та ін.);

- індивідуальний підхід до кожного студента: сучасні методи та форми дистанційної освіти дозволяють безпосередньо контактувати студенту з викладачем, за допомогою різноманітних інструментів дистанційної освіти, що не завжди є можливим при використанні традиційної освіти, коли викладач, читаючи лекцію у великій аудиторії на 100 і більше студентів, фізично не має можливості приділити увагу кожному з них, при дистанційної освіти викладач може використовувати різноманітні види зворотного зв'язку з кожним студентом;

- зручність для викладачів: викладачі можуть більше часу приділяти безпосередньо процесу навчання, наповненню

дистанційного контенту, проведення наукової діяльності за рахунок того, що викладачу не потрібно витрачати час на те, щоб дістатися до роботи, крім того працювати у звичній домашній обстановці значно комфортніше, також викладач може приймати участь у дистанційному процесі навчання навіть у відрядженні чи на конференції [5].

До основних недоліків дистанційного навчання науковці відносять наступне:

- відсутність безпосереднього контакту між викладачем та студентом: при дистанційному навчанні деякі форми не використовують прямого контакту викладача і студента, наприклад, деякі онлайн курси використовують відео лекції, або текстовий матеріал, а у якості перевірки засвоєння знань тестовий контроль, що може створювати у студента психологічний дискомфорт та відчуття взаємодії лише з інформаційною системою, а не з живою людиною;

- необхідна внутрішня мотивація для навчання та жорстка самодисципліна, для вирішення цієї проблеми в процесі дистанційного навчання за кожним студентом закріплюється викладач, або «тьютор», що допомагає йому пройти навчання, контролюючи важливі терміни здачі завдань та мотивуючи студента до навчання;

- проблема аутентифікації та ідентифікації користувача, не завжди є можливість визначити чи сам студент виконував завдання або здавав тест, особливо при асинхронному навчанні;

- недостатній рівень практичних навичок як викладачів, так і студентів щодо роботи з сучасними платформами дистанційного навчання;

- відсутнє «емоційне забарвлення» процесу передачі знань, що є сильною стороною більшості кваліфікованих викладачів традиційного навчання;

- відсутній розвиток комунікативних навичок, що активуються при особистому контакті;

- відсутність соціальної взаємодії, навчання стає більш індивідуальним [5].

Несприйняття дистанційної освіти відбувається через неготовність педагогічного персоналу проводити освітній процес засобами дистанційного навчання, а також неготовність дітей та

батьків сприймати освітню інформацію та систему оцінювання в дистанційному режимі. Це вносить дисбаланс в освітнє середовище. Важливу роль при дистанційному навчанні відіграє мотивація слухачів, їх здатність до самоорганізації. Особливу роль нині мають ще й розвинені навички використання інформаційних технологій.

В умовах карантинних обмежень в Україні потреба в нових підходах до навчання з обмеженням кількості аудиторних занять залишається проблемним питанням для значної частини освітянської спільноти. Водночас лишаються вкрай актуальними такі вимоги до вищої освіти, як: доступність та інклюзивність; гнучкість для окремих категорій здобувачів, які працюють, мають дітей тощо; індивідуальна траєкторія навчання здобувача; впровадження дуальної освіти. Вирішення цих питань неможливе без широкомасштабного впровадження онлайн-технологій, ґрунтовних змін у підходах до організації навчання в закладах освіти та в кожній дисципліні, зокрема ролі аудиторних занять та ефективності їхнього проведення. Але це вимагає грамотного застосування онлайн-технологій з відповідними методичними підходами, що забезпечують ефективне поєднання безпосередньої та опосередкованої форми взаємодії студентів і викладачів у вигляді змішаного навчання [6, с. 8].

Важливим при цьому є пошук оптимальних моделей та змісту для досягнення програмних результатів навчання. Технології можуть як покращити, так і погіршити ефективність навчання, а отже потрібно ґрунтовно опрацювати всі теоретичні та методичні засади викладання. Для якісного змішаного навчання в конкретній дисципліні необхідно обрати, які види активностей матимуть найкращий ефект онлайн (синхронно чи асинхронно), а які – за безпосереднього контакту, в якому обсязі та в якій послідовності.

Дистанційні (або онлайн) технології є основою для взаємодії суб'єктів освітнього процесу як у змішаному навчанні, так і в дистанційному. В дистанційному навчанні опосередкована взаємодія суб'єктів засобами онлайн-технологій є визначальною. Такий вид навчання визначено Законом України «Про освіту» як окрему форму здобуття освіти – дистанційну. Змішане навчання є підходом, педагогічною й технологічною моделлю, методикою, що поруч із онлайн-технологіями спирається також і на безпосередню взаємодію між студентами та викладачами в аудиторії.

Розуміння ж змішаного навчання як моделі навчання, що надає студентам певні елементи контролю за вивченням матеріалу та можливості персоналізувати навчання, розкриває значно ширші перспективи. Основою ефективного застосування змішаного навчання є технологічна готовність викладачів, студентів і закладу освіти, а також ґрунтовна методична підготовка кожної дисципліни, вибір оптимальної моделі навчального процесу, проєктування сценарію навчання як послідовності дій та досвіду, що його здобувач отримує впродовж курсу, деталізована підготовка й організація не лише аудиторних занять, а насамперед самостійної роботи студентів. Якісно впроваджене змішане навчання суттєво покращує освітній процес. Технологічні рішення здатні забезпечити доступність матеріалів, можливість постійної підтримки студентів, зручність контролю процесу навчання, автоматизацію частини роботи викладача. Методичні підходи забезпечують занурення студентів у процес навчання, засвоєння матеріалу, ефективну взаємодію між суб'єктами навчання, персоналізацію навчання [6, с.23].

При змішаному навчанні студенти навчаються частково онлайн і мають елементи контролю над навчальним процесом – коли, де і як вчити матеріал. Гаджети і девайси використовують для спроби персоналізувати роботу кожного окремого студента. Навчання в аудиторіях використовують для надання студенту комплексного досвіду навчання.

Отже, сучасні інформаційні технології відкривають нові перспективи для підвищення ефективності освітнього процесу. Незважаючи на критику, дистанційне навчання виявилось достатньо дієвим в умовах карантинних викликів. На сучасному етапі розвитку науки досить важливим є розуміння основних переваг дистанційної освіти та пошук засобів нівелювання її недоліків задля підготовки висококваліфікованих фахівців, які затребувані на ринку праці.

Література.

1. Вікіпедія. Дистанційне навчання. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Дистанційне_навчання
2. Положення про дистанційне навчання, затв. наказом Міністерства освіти і науки України від 21.01.2004 р. № 40. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0464-04#Text>

3. Положення про дистанційне навчання, затв. наказом Міністерства освіти і науки України від 25.04.2013 р. № 466. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text>

4. Дистанційна освіта: плюси та мінуси <http://www.osvita.org.ua/distance/articles/18/>

5. Баришнікова В.В., Авласенко-Канарович О.О. Основні переваги та недоліки дистанційної освіти: *Дистанційна освіта в Україні: інноваційні, нормативно-правові, педагогічні аспекти*: зб. наук. праць матеріалів I Всеукраїнської науково-практичної конференції, 16 червня 2020 р., м. Київ, Національний авіаційний університет / наук. ред. Н.П. Муранова. К.: НАУ, 2020. С. 13-14.

6. Рекомендації щодо впровадження змішаного навчання у закладах фахової передвищої та вищої освіти: МОН. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishchaosvita/2020/zmyshene%20navchanny/zmishanenavchannia-bookletspreads-2.pdf>.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ПРОХОДЖЕННЯ КОМПЛЕКСНОЇ ПРАКТИКИ З ФАХУ

Поливана Л.А., к.е.н., доцент,

Луценко О.А., к.е.н., доцент,

Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка

Мотивація – внутрішня енергія, що базується на мотивах, під якими маються на увазі конкретні стимули, які змушують особистість діяти та здійснювати вчинки. Якщо говорити про мотивацію студентів, вона уявляє собою процеси, методи та засоби їх спонування до пізнавальної діяльності, активного освоєння змісту освіти. Зважаючи на те, що в якості мотивів можуть виступати емоції та прагнення, інтереси та потреби, ідеали та установки, саме мотиви уявляють собою складні динамічні системи, в яких здійснюється вибір та прийняття рішень, аналіз та оцінка вибору.

На наш погляд, саме мотивація для студентів є найбільш ефективним засобом поліпшити процес навчання. Але слід відмітити, що мотивація до навчання достатньо непростий та неоднозначний процес зміни відношення особистості, як до окремого виду вивчення, так і до всього навчального процесу.